

OM BETINGELSERNE FOR EKSPANSION AF DANSK INDUSTRI¹

AF AAGE L. RYTTER²

DET ville være både urimeligt og ubeskedent at hævde, at dansk industri i disse år kan have grund til at savne opmærksomhed om sin eksistens som sådan. Det er jo efterhånden blevet en fast bestanddel af udtalelser af økonomisk-politisk karakter — med et lidt længere sigte end det blot aktuelle — at understrege, hvilken betydning udviklingen i dansk industri vil få for vort lands økonomiske fremtid.

Fra sagkyndigt hold — både i ind- og udland — savnes sådanne tilkendegivelser heller ikke. Senest har f. eks. repræsentanter for den højeste nationaløkonomiske sagkundskab her i landet — jeg tænker på formandskabet for det af finansministeren nedsatte *Samordningsudvalg* — peget på, at det i stadig stigende grad må blive gennem industrieksport, at der må skaffes dækning for de voksende importudgifter, der må præsteres, om den danske befolkning fremover skal sikres en høj beskæftigelsesgrad. Også nødvendigheden af at fremme de industrielle og andre erhvervsmæssige investeringer understreges stærkt i denne rapport.

For blot et par uger siden har O.E.E.C. gjort lignende betragtninger gældende i organisationens rapport vedrørende den økonomiske situation her i landet i 1956. Det hedder heri om dansk industri bl. a., at »det vil være nødvendigt at nå frem til en mere kraftig ekspansion af industrien og en forøgelse i de produktive investeringer for at opnå fuld beskæftigelse i fremtiden.«

Såvidt jeg kan se, kan de forventninger og krav, der således fra så mange sider stilles til dansk industris fremtidige udvikling, kort præciseres på følgende måde: Det er en åbenbar kendsgerning, at det store flertal af landets befolkning venter eller ligefrem stiller krav om, at den økonomiske udvikling fremover ikke alene må indebære en bevarelse, men også en for-

1. Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 13. november 1956.
2. Direktør, formand for Industriraadet.

OM BETINGELSERNE FOR EKSPANSION AF DANSK INDUSTRI¹

AF AAGE L. RYTTER²

DET ville være både urimeligt og ubeskedent at hævde, at dansk industri i disse år kan have grund til at savne opmærksomhed om sin eksistens som sådan. Det er jo efterhånden blevet en fast bestanddel af udtalelser af økonomisk-politisk karakter — med et lidt længere sigte end det blot aktuelle — at understrege, hvilken betydning udviklingen i dansk industri vil få for vort lands økonomiske fremtid.

Fra sagkyndigt hold — både i ind- og udland — savnes sådanne tilkendegivelser heller ikke. Senest har f. eks. repræsentanter for den højeste nationaløkonomiske sagkundskab her i landet — jeg tænker på formandskabet for det af finansministeren nedsatte *Samordningsudvalg* — peget på, at det i stadig stigende grad må blive gennem industrieksport, at der må skaffes dækning for de voksende importudgifter, der må præsteres, om den danske befolkning fremover skal sikres en høj beskæftigelsesgrad. Også nødvendigheden af at fremme de industrielle og andre erhvervsmæssige investeringer understreges stærkt i denne rapport.

For blot et par uger siden har O.E.E.C. gjort lignende betragtninger gældende i organisationens rapport vedrørende den økonomiske situation her i landet i 1956. Det hedder heri om dansk industri bl. a., at »det vil være nødvendigt at nå frem til en mere kraftig ekspansion af industrien og en forøgelse i de produktive investeringer for at opnå fuld beskæftigelse i fremtiden.«

Såvidt jeg kan se, kan de forventninger og krav, der således fra så mange sider stilles til dansk industris fremtidige udvikling, kort præciseres på følgende måde: Det er en åbenbar kendsgerning, at det store flertal af landets befolkning venter eller ligefrem stiller krav om, at den økonomiske udvikling fremover ikke alene må indebære en bevarelse, men også en for-

1. Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 13. november 1956.
2. Direktør, formand for Industriraadet.

øgelse af den nuværende levestandard nogenlunde i takt med udviklingen i levestandarden i andre og nærtstående lande. Dette lader sig naturligvis kun realisere, såfremt den samlede produktion udvides ikke alene i takt med, men stærkere end befolkningstilvæksten. Dette forudsætter igen, at der skabes beskæftigelsesmuligheder for de forholdsvis hastigt voksende arbejdsdygtige aldersgrupper på et grundlag, der muliggør en forøgelse i produktionen pr. arbejder.

Denne nødvendige ekspansion af beskæftigelsen kan kun gennemføres indenfor byerhvervene og må herunder navnlig baseres på udviklingen indenfor industrien. Landbruget har under krigen og konstant siden da afgivet arbejdskraft, hvilket antagelig vil fortsætte i nogen tid endnu. I hvert fald kan denne udvikling ikke gå i modsat retning, uden at konsekvensen må blive en nedgang i produktionsudbyttet pr. arbejder i landbruget, hvilket vil nødvendiggøre en tilsvarende nedgang i landbrugets lønninger — noget, der i praksis overhovedet kun er tænkeligt under forudsætning af en betydelig arbejdsløshed i byerhvervene, dvs. under forhold, der indebærer, at den foreliggende problemstilling er uløst.

Den påkrævede udvidelse af beskæftigelsen indenfor byerhvervene i almindelighed, herunder handel, transport, liberale erhverv m. v., må nødvendigvis baseres på den indkomst, der kan skabes i de vareproducerende erhverv, i første række industrien. At det her er industrien, der i første række må ekspandere, følger af det valutaproblem, der automatisk er knyttet til ethvert spørgsmål om ekspansion af produktion og beskæftigelse her i landet, og som kun kan løses gennem en fortsat udvidelse af vor eksport. Det gælder om al dansk eksport, at den i disse år støder på protektionistiske modforanstaltninger på afsætningsmarkederne, men særligt hårdhændet er den protektionisme, som vor landbrugseksport møder. Bl. a. af den grund og fordi industrieksporten er fordelt over et større antal varegrupper og på et langt større antal markeder end landbrugseksporten, vil der være større muligheder for udvidelse af industrieksporten, og såfremt der skal skabes mulighed for at finansiere de øgede valutaudgifter, der følger med stigende produktion og beskæftigelse, er en udvidelse af industrieksporten således absolut nødvendig. I denne forbindelse må der også peges på den stadig stigende betydning, som skibsfartens valutaindtjening har og fremover må få for landets økonomi.

Overfor denne problemstilling og de krav, den indeholder til dansk industri, kan der først være grund til at spørge om, hvordan udviklingen indenfor dansk industri hidtil er forløbet og aktuelt forløber sammenholdt med disse krav.

Betragtes efterkrigstiden som en helhed, har dansk industri faktisk ekspanderet ganske væsentligt i de første 5—6 år og på alle afgørende om-

råder. I 1945 befandt industriens samlede *produktion* sig på et niveau, som var godt 30 pct. lavere end i 1939. Denne nedgang blev allerede mere end indhentet i løbet af 1947, og i de følgende år fortsatte fremgangen i produktionen, til et foreløbigt toppunkt blev nået i 1951, hvor den samlede industriproduktion blev ca. 45 pct. større end i 1939.

Den samlede *beskæftigelse* indenfor industrien holdt ikke alene trit med denne fremgang i produktionen, men steg i de første år efter krigen endda betydeligt stærkere end produktionen, en tendens, der først helt ophørte i 1949. Til trods for den stærke nedgang i produktionen under krigen var den samlede beskæftigelse indenfor industrien ved krigens udgang af nogenlunde samme størrelse, som da krigen begyndte, nemlig godt 180.000 egentlige helårsarbejdere. Dette tal udvidedes fortsat op til 1951, hvor industrien beskæftigede ca. en kvart million helårsarbejdere. Industrien forøgede således i disse år sin samlede beskæftigelse med 35—40 pct., hvilket er langt mere end befolkningstilvæksten i samme periode, ligesom det også er betydeligt mere end den gennemsnitlige fremgang i beskæftigelsen indenfor erhvervene som helhed.

Også *eksporten* af industrivarer forøgedes stærkt i denne periode. I 1938 udgjorde eksportværdiens andel i den samlede værdi af industriproduktionen ca. 15 pct., et tal, der blev nået i 1950 og yderligere steg til knap 20 pct. i 1951. Da der samtidig skete en stærk forøgelse i industriproduktionens omfang, indicerer dette en udvidelse i den eksporterede mængde af industrivarer. Dette forhold understreges også derved, at industrieksportens andel i vort lands totale vareeksport fortsat forøgedes i disse år. Allerede i 1947 nåede denne andel op på førkrigsniveauet — nemlig ca. 25 pct. — og forøgedes til yderligere knap 40 pct. i 1951.

Bedømt efter de mest relevante kriterier — udviklingen i produktion, beskæftigelse og eksport — må dansk industri således siges at have gennemløbet en efter omstændighederne ret kraftig ekspansionsproces i første halvdel af den hidtil forløbne del af efterkrigstiden.

I periodens anden halvdel, fra 1950/51 op til dato, har billedet på afgørende vis skiftet karakter, og den hidtil almindelige fremgangslinie er i disse år blevet brudt. Det toppunkt, som den samlede *produktion* var nået op på i 1950/51, kunne i det nærmest følgende par år end ikke bevares. I løbet af 1953 og 1954 indtraf dog påny en fremgang, der bragte produktionsniveauet knap 8 pct. op i forhold til niveauet fra 1950/51. Men siden da er produktionen i det store og hele stagneret på dette niveau, idet det i 1955 lige lykkedes at opnå samme produktionsomfang som i 1954, hvilket antagelig også ville være blevet resultatet for indeværende år, om ikke strejkerne i foråret havde svækket produktionsudviklingen.

Industriens yderligere opslugning af *arbejdskraft* er gået i stå fra 1950/51. Dansk industri har hidtil ikke været i stand til at finde beskæftigelsesmu-

ligheder for mere end den kvarte million egentlige arbejdere, som den gennemsnitlige beskæftigelse kom op på i 1951. Dette beskæftigelsesomfang lykkedes det lige godt og vel igen at nå op på i 1954, og der har siden da været en svag tendens til tilbagegang i beskæftigelsen.

Også industriens *investeringer* har i disse år vist et fra et ekspansions-synspunkt utilfredsstillende forløb. Målt i faste priser har værdien af dansk industris nyanlæg i bygninger, maskiner, transportmidler m. m. kun i 1954 været større end i 1949. I 1955 er investeringsaktiviteten faldet tilbage til 1949-niveauet, og for indeværende år må man gå ud fra, at realværdien af industriens nyanlæg ialt vil være lavere end i 1949.

Det må dog understreges, at man får for mørkt et billede af udviklingen i de senere år, såfremt man alene holder sig til disse generelle, unuancerede træk. Stagnationen i f. eks. industriens samlede beskæftigelse siden 1950/51 dækker over det forhold, at der i samme periode er sket betydelige forskydninger i dansk industris *beskæftigelsesstruktur*. Mellem 1951 og 1954, i hvilke to år industriens samlede beskæftigelse havde omtrent samme omfang og i begge år på efterkrigstidens topniveau for den samlede beskæftigelse, har tekstilindustrien og fodtøjs- og beklædningsindustrien haft en betydelig afgang af arbejdskraft, men til gengæld er beskæftigelsen i jern- og metalindustrien samt transportmiddelindustrien mellem samme to tidspunkter forøget ret stærkt, ligesom der også mellem de to tidspunkter er sket en ikke uvæsentlig relativ fremgang i beskæftigelsen indenfor træindustrien, papir- og grafisk industri samt i sten-, ler- og glasindustrien. Den stagnation, der i de senere år har været i beskæftigelsesudviklingen indenfor industrien, har altså været ledsaget af en betydelig omlægning af den samlede beskæftigelse. Noget tilsvarende gælder naturligvis for produktionsudviklingen. Indenfor jern- og metalindustrien samt transportmiddelindustrien er der i de allerseneste år sket betydelige produktionsfremstød, hvilket har bragt disse industriers produktion op på et niveau, der er betydeligt højere end i begyndelsen af 50'erne.

Disse lyspunkter, der, om man ville gå i detaljer, kunne suppleres med andre, hænger bl. a. sammen med et andet meget positivt træk i dansk industris udvikling i de seneste år, nemlig udviklingen i *industrieksporten*. Ganske vist har heller ikke denne kunnet opretholde den ubrudte fremgangslinie, der prægede de første 5—6 efterkrigsår. I 1952 og navnlig i 1953 indtraf der en ikke uvæsentlig tilbagegang i industrieksportens værdi. Men fra og med andet halvår 1953 har dansk industri lige op til dato været i stand til at forøge eksporten. Holder det hidtil for indeværende år opnåede eksportniveau året ud, vil værdien af industrieksporten for hele 1956 komme op på over 3 milliarder kr., hvilket er $\frac{3}{4}$ milliard kr. eller ca. 35 pct. mere end i 1951, da værdien af industrieksporten sidst toppede. Hermed har industrieksporten også erhvervet sig en større andel af landets

totale vareeksport end nogensinde tidligere, nemlig over 40 pct., en grænse, som vi ikke før har været i stand til at overskride. Særlig bemærkelsesværdigt er det bidrag, som maskineksporten har ydet til dette almindelige resultat. Bortset fra 1953 er eksporten af danske maskiner og danske metalvarer blevet forøget år for år, bl. a. med det resultat, at Danmark siden 1951 har været nettoeksportør af maskiner og metalvarer, selvom der her er tale om en produktion, der fuldtud foregår på grundlag af importerede råstoffer, der endda hyppigt og for visse råvarers vedkommende som hovedregel må erhverves til priser, der ligger over de priser, som de råstofproducerende landes egne metal- og maskinindustrier må betale.

*

Til trods for de her anførte lyspunkter må man dog nå til det samlede resultat, at udviklingen i de senere år ikke har formet sig tilfredsstillende set på baggrund af den problemstilling, som dansk industri og dansk økonomi er stillet overfor. Det må således anses for beklageligt, at det i løbet af de sidste fem år ikke har været muligt at skabe plads for en større samlet arbejdsstyrke indenfor dansk industri, hvilket er så meget mere alvorligt, som vi i de allernærmeste år står overfor en meget kraftig forøgelse i de arbejdsdygtige aldersgrupper indenfor befolkningen. Mindst ligeså beklageligt og stridende mod den målsætning, der foreligger for den økonomiske udvikling, er det, at der ikke i de senere år har været mulighed for at gennemføre en udvidelse af industriens nyanlæg — især på baggrund af, at der i hvert fald siden 1953 har rådet en udpræget international højkonjunktur, der i meget væsentligt omfang netop har været betinget af en betydelig udvidelse af investeringerne i industrien og andre private erhverv i de lande, der først og fremmest er vore konkurrenter på verdensmarkedet. Det turde være en selvfølge, at det på længere sigt er af afgørende betydning for dansk industris konkurrenceevne, at der løbende sker en fornyelse, forbedring og udvidelse af de faste produktionsanlæg, hvis kvalitet, taget i vid forstand, er afgørende for, hvor produktivt man fremover kan beskæftige arbejdskraften. Og netop når der foreligger en international højkonjunktur, burde i hvert fald en af de udefra givne betingelser for en udvidelse af investeringerne have været opfyldt.

*

Det næste spørgsmål må da blive, hvad der er årsagerne til, at udviklingen indenfor dansk industri i de senere år ikke har formet sig tilfredsstillende, og på basis heraf søge præciseret de betingelser, der må opfyldes, om vi skal nå frem til en mere tilfredsstillende udvikling. Jeg må naturligvis her holde mig til de forhold, jeg anser for afgørende, og kan ikke gå ind på den lange række af detaljspørgsmål, der knytter sig til et så kompliceret problem som betingelserne for industriel ekspansion.

Jeg skal først pege på det ret afgørende forhold, at der siden begyndelsen af 1950'erne har hvilet en betydelig usikkerhed over industriens fremtidige *afsætningsmuligheder*. I denne periode er der på væsentlige punkter — gennem den førte handelspolitik — sket en forringelse af dansk industris afsætningsvilkår, uden at denne forringelse er søgt afbødet gennem hensigtsmæssige foranstaltninger på andre punkter. Dansk industri har principielt kunnet bifalde, at Danmark har tilsluttet sig det system af internationale organer og aftaler, der som O.E.E.C., Den europæiske Betalingsunion, G.A.T.T. og Den internationale Valutafond har til formål at fremme udenrigshandelen, lette betalingerne og yde kreditter og lån, idet dansk industri naturligvis på baggrund af vor industrieksports øgede betydning må være interesseret i, at der foreligger gunstige betingelser for en stor vareomsætning mellem landene. Jeg tror at kunne sige, at det i almindelighed gælder, at vi indenfor dansk industri gerne havde set, at vi i højere grad havde haft mulighed for at give tilslutning til f. eks. den liberaliseringspolitik, som O.E.E.C. står som repræsentant for. Når vi dog ikke har kunnet dette, skyldes det den eensidighed, som har præget og stadig præger denne liberaliseringspolitik, der hidtil kun har taget sigte på og opnået resultater med hensyn til ophævelse af de direkte importreguleringer, men iøvrigt har tolereret andre protektionistiske foranstaltninger som toldmure, importafgifter, statshandel o. lign.

Der er i de senere år ikke sket fremskridt i mere liberal retning på de sidstnævnte områder. Tværtimod har vi hyppigt set protektionismen blive skærpet gennem forhøjelse af f. eks. toldsatser og importafgifter. Ja, vi har endda været ude for, at de største og økonomisk stærkeste lande, når man dér har anset det for fornødent, har skærpet de direkte importrestriktioner. Dette skete således i England og Frankrig i 1951 og 1952, hvilket var en væsentlig del af baggrunden for den nedgang, der indtraf i vor industrieksport i 1952 og 1953.

Med vor i det store og hele forældede toldlovgivning betød den ændring i vor handelspolitik, som er indledt fra begyndelsen af 1950'erne, derfor, at dansk industris afsætningsmuligheder på hjemmemarkedet indsnævredes, uden at der var nogen sikkerhed for, at denne forringelse af afsætningsvilkårene kunne kompenseres gennem øgede afsætningsmuligheder i de lande, som vi liberaliserede overfor. Det er jo givet, at en *sådan usikkerhed kun frembyder et ugunstigt miljø for industriens bestræbelser for at udbygge sit produktionsapparat, ligesom denne handelspolitiske situation i de tilfælde, hvor den direkte har formindsket dansk industris afsætning, naturligvis har måttet føre til nedgang i produktion og beskæftigelse.*

Andre landes industrier er ofte overlegne på et givet område, fordi de opretholder handelspolitiske foranstaltninger, herunder told, der sikrer dem en stabil afsætning på hjemmemarkedet, således at der derved ophæves en

del af den risiko, der er forbundet med at foretage investeringsmæssige fremstød, også med henblik på at udvide eksporten. Både på denne baggrund og på baggrund af vor egen svage handelspolitiske stilling har dansk industri gang på gang i de forløbne år fremhævet nødvendigheden af en almindelig revision af vor *toldlovgivning*. Efter årelange drøftelser og forhandlinger er dette først i indeværende år lykkedes for tekstilindustrien, der iøvrigt frembyder et særligt slående eksempel på, hvilke usikre vilkår en stor og beskæftigelsesmæssig betydningsfuld industrigren er blevet budt. Tekstilindustrien har verden over i de senere år været udsat for afsætningsvanskeligheder på grund af forskydninger i befolkningernes forbrug og forbrugsvaner, hvilket har medført, at store landes højt beskyttede tekstilindustrier har kastet sig over de få markeder, der som det danske er åbent for import af tekstilvarer. Samtidig har dansk tekstilindustri med indførelsen af omsætningsafgifter på tekstilvarer måttet bære en væsentlig del af byrden ved tilpasningen til den svækkede valutastilling, som udviklingen i 1954 gjorde nødvendig.

På baggrund af den betydning, vor svage handelspolitiske stilling således i de senere år har haft for den utilfredsstillende udvikling i dansk industri, må det med henblik på *fremover* at fremme en mere gunstig udvikling være en minimumsbelingelse, at der ikke foreløbig sker en yderligere *svækkelse af vor handelspolitiske position*. Dansk industri må bl. a. derfor anse det for rigtigt, at den danske regering indtil videre fastholder det på det seneste rådsmøde i O.E.E.C. indtagne standpunkt, hvor Danmark modsatte sig en konsolidering uden forbehold af den hidtil gældende regel om 90 pct.'s liberalisering af den europæiske samhandel og atter krævede, at der foretages noget effektivt overfor de former for handelspolitik, der virker ligeså protektionistisk som de kvantitative importrestriktioner.

For dansk industri har de alvorlige problemer, der opstår i forbindelse med *dumping*, længe trængt sig på. Det er givet, at import af varer til priser, som hyppigt end ikke dækker udgiften til råvarer, og som i andre tilfælde er vilkårligt ansat udfra politiske hensyn, kan sætte en afgørende bremse for den videre udvikling af iøvrigt effektive områder af dansk industri. Det er derfor et vigtigt, omend ret isoleret skridt til befordring af dansk industris udviklingsmuligheder, at finansministeren ved indeværende folketings-samlings begyndelse har fremsat et forslag til lov om værn mod *dumping*, men effektiviteten vil naturligvis helt være betinget af, hvorledes den udformes i detaljer. I den foreslåede form er loven i hvert fald ikke egnet til at klare problemet.

Den udvidelse, der i de senere år er gennemført af dansk industrieksport, er sket under meget hård konkurrence. Forsøgene på at vinde indpas på nye markeder eller på at udvide bestående markeder støder på betydelige vanskeligheder, som også hidrører fra, at navnlig de økonomisk stærkeste

lande i vid udstrækning anvender særlige *eksportfremmende foranstaltninger*, f. eks. direkte statsstøtte til eksporten eller ydelse af langfristede kreditter, der går langt udover de rimelige grænser, som hensynet til forrettningens karakter og risiko normalt betinger. Jeg tror ikke, at det hverken vil være hensigtsmæssigt eller muligt for Danmark at gå ind i en konkurrence om anvendelsen af sådanne midler. For udviklingen fremover må jeg dog understrege betydningen af, at *vi bevarer de eksportfremmende foranstaltninger, som vi allerede har*, og som gennem en årrække har vist sig nyttige. Dette gælder *eksportkreditgarantiordningen*, og det gælder *dollarpræmieringsordningen*. Den sidste foranstaltning har O.E.E.C. som bekendt forlangt ophævet, og man er fra dansk side gået med til fra 1. januar at reducere dollarpræmieringen fra 8 til 6 pct. Indenfor industrien tillægger vi det meget stor betydning, at værdien af denne foranstaltning indtil videre ikke reduceres yderligere, i hvert fald ikke før der er opnået større fremskridt med hensyn til ophævelse af andre landes eksportfremmende foranstaltninger. Ordningen har siden sin indførelse i 1952 været en afgørende faktor bag den betydelige stigning, der i de følgende år er sket i eksporten til dollarområdet, idet den har gjort det muligt at oparbejde et marked, der i særlig grad kræver en omfattende salgsindsats i meget skarp konkurrence på ydelse af kredit, reklame m. m.

Det danske hjemmemarkeds ringe størrelse danner som sådan ingen gunstig basis for industriel ekspansion. På baggrund heraf er det klart, at dansk industri med meget stor interesse følger den aktivitet, der for tiden på det planlæggende og undersøgende stadium udfolder sig omkring mulighederne for et mere vidtgående *økonomisk samarbejde mellem de enkelte lande*. Dette gælder således problemet om en eventuel oprettelse af et nordisk fællesmarked. Industrien, herunder Industriraadet, deltager som bekendt i det meget omfattende undersøgelsesarbejde, der foregår omkring dette problem. Nogen stilling hertil kan der ikke tages, før planerne foreligger udformet på en sådan måde, at de i det hele taget nøgternt kan vurderes. Givet er det imidlertid, at man både på politisk og erhvervsmæssigt hold her vil blive stillet overfor en række spørgsmål, hvis besvarelse kræver en nøje afvejning af fordele og ulemper. For ligeså rigtigt, det er, at de nordiske lande har mange fælles træk og fælles interesser, ligeså rigtigt er det også, at der foreligger interesse modsætninger, som udspringer af reelle forskelle i deres økonomiske og produktionsmæssige struktur. Det kan derfor allerede siges, at det under alle omstændigheder vil være nødvendigt, at der tages hensyn til de enkelte industriers synspunkter og vurdering af et eventuelt fællesmarkeds konsekvenser. Planernes videre skæbne må iøvrigt afhænge af, om de afgiver basis for tillid til, at et eventuelt nordisk fællesmarked ikke skal bruges til at befordre indgreb overfor erhvervslivet gennem planøkonomiske og socialiseringsfremmende foranstaltninger. Men med

disse synspunkter taget i betragtning er dansk industri stærkt interesseret i, at det igangværende undersøgende og planlæggende arbejde gennemføres.

Man må også gå ud fra, at de drøftelser vedrørende et *vesteuropæisk fællesmarked*, der i den allerseneste tid er blevet intensivere, vil stille dansk industri og dansk handelspolitik overfor betydelige problemer. Udgangspunktet herfor er, at Tyskland, Frankrig, Italien og Benelux-landene allerede er i gang med at udarbejde traktater vedrørende et fællesmarked, der efter planerne skal gennemføres i løbet af 12—15 år ved en gradvis fjernelse af told og kvantitative importrestriktioner mellem de pågældende lande, ved etablering af fælles toldsatser overfor omverdenen, gradvis gennemførelse af fælles arbejds- og kapitalmarked, en vis harmonisering af den økonomiske politik samt valuta- og handelspolitiken og oprettelse af en række fællesinstitutioner med visse overstatslige beføjelser. Det, der allersenest har aktualiseret denne plan, er, at den engelske regering har erklæret sig positivt indstillet og er i gang med at udarbejde en plan for et europæisk fællesmarked med engelsk deltagelse. At disse planer medfører alvorlige problemer for Danmark, følger allerede af, at England af hensyn til sit eget landbrug og af hensyn til landbruget i Australien, New Zealand og Canada vil kræve, at de fleste landbrugsvarer holdes udenfor fællesmarkedet. Iøvrigt gælder det i almindelighed, at en eventuel realisering af et sådant fællesmarked i afgørende grad vil påvirke dansk økonomi og derunder dansk industris fremtid. Indenfor industrien følger vi den igangværende udvikling med den største opmærksomhed, og vi anser det for givet, at det i løbet af kort tid bliver nødvendigt, at både de politiske myndigheder og erhvervene må søge landets stilling til dette projekt præciseret.

*

At jeg først har nævnt handelspolitiken som en af årsagerne til de senere års stagnation i dansk industris udvikling, skyldes på ingen måde den opfattelse, at det er denne, der alene bærer ansvaret eller bærer hovedansvaret for den utilfredsstillende industrielle udvikling. I et land, der som Danmark har så stor en udenrigshandel, må handelspolitiken naturligvis blive af afgørende betydning for industriens fremtid, men der er andre områder, som kræver mindst ligeså stor opmærksomhed.

Når dansk industri i de senere år har været ude for svingende og usikre afsætningsvilkår, der har hæmmet ekspansionen i industriens produktion, beskæftigelse og investeringer, må dette i høj grad ses i forbindelse med den almindelige økonomiske politik, som er ført her i landet i disse år. Den liberaliseringspolitik, vi gik ind på fra begyndelsen af 50'erne, har jo bl. a. haft den konsekvens, at man dermed fremover afskar sig fra at regulere en eventuel uligevægt på betalingsbalancen gennem en anvendelse af direkte handelspolitiske midler. En videre konsekvens af de samme omstændig-

heder var og er det, at *udviklingen i omkostningsniveauet, herunder lønniveauet, har fået en langt mere dominerende indflydelse på industriens og andre erhvervs muligheder for at opretholde og udvide beskæftigelsen.*

Bevægelserne i vort omkostnings- og lønniveau har en afgørende indflydelse både på vore eksportmuligheder og på vore muligheder for at konkurrere med importen på hjemmemarkedet. Dette gælder også i de seneste år, hvor vi har befundet os under en international højkonjunktur. For til trods herfor er der ikke tale om, at vi i eksportmæssig henseende befinder os i et »sælgers marked«. Konkurrencen på priserne er meget hård, og det er næppe nogen tilfældighed, at de lande, der — som Holland og Vesttyskland — i de senere år har gennemført de mest bemærkelsesværdige eksportfremstød, samtidig er de lande, der i efterkrigstiden har udmærket sig ved et forholdsvis lavt omkostnings- og lønniveau.

I den her omhandlede årrække, hvor ekspansionen indenfor dansk industri må siges at have været utilstrækkelig, er der foregået en næsten konstant og til tider meget betydelig forhøjelse af omkostnings- og lønniveauet. Man kan anføre, at dette dog ikke har forhindret industrien i at gennemføre en betydelig forøgelse af eksporten. Heroverfor må da samtidig fremhæves, at denne eksportforøgelse ikke har været tilstrækkelig til at sikre ligevægt på betalingsbalancen og heller ikke har været tilstrækkelig basis for en fortsat ekspansion af industriens produktion og beskæftigelse. Siden 1950 har det som bekendt to gange været nødvendigt af hensyn til betalingsbalancen at gennemføre meget vidtrækkende penge- og finanspolitiske foranstaltninger med henblik på at begrænse den indenlandske efterspørgsel og dermed dansk industris og andre erhvervs afsætnings-, produktions- og beskæftigelsesmuligheder.

Tilstande, hvor det med forholdsvis korte mellemrum er nødvendigt at gennemføre produktionsbegrænsende foranstaltninger, afgiver kun ringe betingelser for en industriel ekspansion. Dette gælder naturligvis fuldtud på kort sigt, da sådanne foranstaltninger netop tager sigte på at begrænse afsætningen og produktionen. Men også på længere sigt hæmmes industriens ekspansionsmuligheder af svingende afsætningsvilkår, fordi sådanne forhold i høj grad rammer de løbende bestræbelser for at udbygge industriens produktionsapparat, d. v. s. de fremtidige muligheder for at beskæftige arbejdskraften på et produktivt grundlag. For industrien som for andre erhverv er en *jævn udvikling i afsætningen en nødvendig, omend ikke tilstrækkelig betingelse for at gennemføre en jævn udbygning af produktionsapparatet.*

Min konstatering af dette forhold betyder ikke, at jeg finder, at den stramning, der er gennemført af den økonomiske politik to gange i de senere år, har været unødvendig under de foreliggende betingelser. Den stramning af penge- og finanspolitikken, som gennemførtes i 1950/51, må

vist betragtes som absolut uundgåelig under de meget ugunstige ydre vilkår, som vi dengang kom ud for. Det er tilstrækkeligt her at pege på den af devalueringen og Korea-krigen fremkaldte meget stærke forringelse af vort bytteforhold. I betragtning af, at der i løbet af 1951 og 1952 tillige indtraf en betydelig afdæmpning af den udenlandske konjunktur, der ramte dansk industrieksport ret hårdt, tror jeg ikke, det ville have været muligt at undgå den standsning i industriens ekspansion, som indtraf i disse år.

I forhold hertil har situationen i de sidste 3—4 år imidlertid været en nogen anden. Vi er ikke i denne periode blevet ramt af en forringelse af bytteforholdet, der på nogen måde kan sammenlignes med forholdene i 1950/51, og vi har været omgivet af en fortsat ekspanderende international økonomi. På denne baggrund skulle der have været mulighed for gennem en større eksportfremgang at sikre den valutariske basis for en ekspansionsfremmende erhvervs politik under forudsætning af en forsigtigere udvikling i løn- og omkostningsniveauet og under forudsætning af, at det offentliges bygge- og anlægsvirksomhed samt det på offentlig finansiering baserede boligbyggeri ikke var blevet forceret frem i den grad, som var tilfældet fra efteråret 1953. I stedet for en økonomisk politik med henblik på at fremme industriens og andre valutaskabende erhvervs ekspansion blev det som bekendt nødvendigt at gennemføre en stramning af kreditpolitikken og et højere renteniveau end nogensinde før set, ligesom det også blev nødvendigt at gennemføre en stærk forøgelse af den indirekte beskatning, der i første række har ramt afsætningen af vigtige områder af industriens produktion. Det er disse forhold, der er hovedbaggrunden for den stagnation, der i det sidste par år har præget industriens produktion og beskæftigelse, og som også har betinget den nedgang, der i 1955 og i indeværende år er sket i industriens investeringer sammenlignet med investeringsniveauet i 1954.

Med disse betragtninger over løn- og omkostningsniveauet og de seneste års generelle økonomiske politik har jeg vovet mig ind på områder, der vedrører hele landets økonomi og erhvervsliv. Når jeg dog har tilladt mig at drage disse forhold frem, er det, fordi jeg er af den opfattelse, at de under alle omstændigheder er af *fundamental betydning for industrien*, der med sin betydelige andel i den samlede produktion, beskæftigelse og eksport ikke kan undgå at være afgørende afhængig af den generelle økonomiske politik, som føres her i landet. Og jeg vil i forbindelse med den problemstilling, som jeg ridsede op i indledningen af dette foredrag, understrege, at det forekommer meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at forestille sig, hvorledes vi skulle være i stand til at befordre den nødvendige ekspansion indenfor industrien, medmindre løn- og indkomst-udviklingen fremover holder sig indenfor sådanne rammer, at der bliver mulighed for at befordre en stadig øget eksport og derigennem tilvejebringe

basis for at føre en almindelig økonomisk politik, der virker fremmende og ikke hæmmende på produktionen, beskæftigelsen og investeringerne.

Hermed skal ikke være sagt, at de tilstrækkelige betingelser for den ønskværdige industrielle ekspansion fremover er præciseret med denne påstand. På baggrund af den for dansk økonomi foreliggende problemstilling er det absolut påkrævet, at der *tilvejebringes betingelser for specielt at fremme investeringsaktiviteten både indenfor industrien og indenfor andre fra et valutasynspunkt produktive erhverv*. Som jeg allerede har været inde på, er det høje niveau for produktionen og beskæftigelsen, som i de senere år har gjort sig gældende i de fleste vesteuropæiske lande, i høj grad udtryk for, at der er foretaget betydelige investeringer indenfor disse landes industrier. Da det i første række er i konkurrence med disse lande, at vi skal skaffe den valuta, der er en nødvendig baggrund for fortsat økonomisk ekspansion her i landet, er det livsnødvendigt, at vi ikke teknisk sakker agterud i forhold til vore konkurrenter, men følger med i det stadige tekniske fremskridt, hvadenten det tager form af nye, mere effektive produktionsmetoder, bedre varekvaliteter eller helt nye varer.

Industriens investeringsaktivitet er i de senere år ikke alene blevet hæmmet af de før omtalte svingende og usikre vilkår, som i vidt omfang har været betinget af vor generelle økonomiske politik. Også det nuværende *skattesystem* virker i høj grad hæmmende på de faktorer, der betinger motiverne til at tage nye opgaver op og løbe den dermed forbundne risiko. Flere af skattelovgivningens regler, først og fremmest de gældende regler om *afskrivninger* på virksomhedernes anlæg, maskiner m. v., strider mod de retningslinier for rationel kalkulation, som industrien under den nuværende økonomiske og tekniske udvikling må lægge til grund for sine rentabilitetsovervejelser. En hovedsvaghed ved de gældende regler er, at de er altfor summariske og uelastiske. De tager ikke hensyn til, at den stadig hastigere udvikling i teknik og den stadige fremkomst af nye varer o. lign. medfører, at den økonomiske levetid af de faste anlæg, maskiner m. m. forkortes i forhold til deres fysiske levetid. Det er imidlertid forhold, som virksomhederne indenfor industrien og indenfor andre erhverv må tage med i de rentabilitetsberegninger, som planlæggelsen af nye investeringer fornuftigvis må hvile på. Ligeledes må de, når udbyttet af en foretagen investering senere beregnes, regne med en høj afskrivningsandel som en nødvendig omkostning ved den pågældende produktion. Det kan ikke betvivles, at virksomhedernes konsolidering og ekspansionsmuligheder hæmmes alvorligt ved, at skattelovens almindelige afskrivningsregler ikke giver tilstrækkelige muligheder for at kalkulere omkostningerne ved og udbyttet af produktionen efter de retningslinier, der er i overensstemmelse med sådanne nødvendige økonomiske overvejelser. Heller ikke tager

disse regler hensyn til, at industrien og andre erhverv må udskifte og forny produktionsanlæg til næsten konstant stigende dagspriser, men forlanger, at vurderingen af afskrivninger i den skattemæssige opgørelse skal foretages efter de oprindelige anskaffelsespriser. Herved fremkommer der en for gunstig overskudsopgørelse og et delvist fiktivt udbytte, som ikke desto mindre beskattes fuldtud.

Disse uheldige forhold er delvis blevet afhjulpet af de ekstraordinære afskrivningsregler, som i årene siden krigen er blevet udformet i anmærkning til finansloven. Men det må nu være på tide, at vi på dette område får en endelig ordening, som ikke er ugunstigere end de regler, der gælder i de lande, vi må konkurrere med. Der har gennem nogle år været nedsat et udvalg — hvori erhvervene er repræsenteret — der har arbejdet med disse spørgsmål, og industrien har med glæde noteret sig, at det under folketingets åbningsdebat blev udtalt, at det er regeringens hensigt snarest at søge afskrivningsspørgsmålet løst samt at gennemføre adgang til skattefri henlæggelser til *investeringsfunds*, hvis midler kan tages i anvendelse ved fremtidige anskaffelser. Industrien har gennem adskillige år peget på hensigtsmæssigheden og nødvendigheden af den sidstnævnte foranstaltning. Virkningen af en sådan ordening vil naturligvis i høj grad være betinget af, hvor stor en del af nettooverskudet der tillades henlagt. Og den vil antagelig være værdiløs, såfremt man fastholder den i regeringsforslaget fra foråret 1955 indeholdte bestemmelse om fuld båndlæggelse af henlæggelser i to år. Dette vil bl. a. stille altfor store øjeblikkelige krav til virksomhedernes finanser og likviditet, da henlæggelser naturligvis ikke normalt anbringes i likvide midler, men repræsenteres af den i virksomhederne arbejdende realkapital eller anvendes til indløsning af den kredit, der er ydet virksomhederne.

Det er et yderst vigtigt formål med de omtalte ønskværdige reformer af vor skattelovgivning at fremme industriens muligheder for at finansiere en øget investeringsaktivitet. Det forhold, at de skattemæssige afskrivningsregler medfører, at den skattemæssige overskudsberegning bliver for høj, indebærer som sagt, at der i form af skatter må betales beløb, som i virkeligheden burde tilbageholdes til dækning af fornyelsesomkostningerne ved virksomhedernes anlæg. Bl. a. fordi man hyppigt overser, at de regnskabsmæssige posteringer af henlæggelser og reserver i mange tilfælde har den funktion at korrigere for for små afskrivninger som følge af gældende skattelovsbestemmelser, får man et altfor gunstigt indtryk af industriens eksisterende muligheder for selvfinansiering af udvidelser af anlægsaktiviteten. Det samme indtryk vil man få, hvis man overser, at beregningen af en industriel virksomheds overskud i almindelighed er behæftet med betydelig usikkerhed, en usikkerhed, der også må korrigeres for gennem en fornuftig henlæggelsespolitik. I det store og hele må man derfor hævde,

at en meget væsentlig del af de beløb, der på virksomhedernes regnskaber er posteret som henlæggelser og reserver, kun strækker til for den nødvendige fornyelse af produktionsapparatet og til opretholdelse af produktionen indenfor de allerede foreliggende rammer.

Når investeringsproblemerne her i landet drøftes, har man på visse hold en tilbøjelighed — efter min opfattelse en alt for stor tilbøjelighed — til at mene, at disse problemer kun kan løses gennem en eller anden form for større *statsfinansiering*. Jeg kan ikke se, at der kan gives nogen almen begrundelse for dette synspunkt. Som forholdene har formet sig i de senere år, med et meget stramt kreditmarked og det meget høje renteniveau, er det givet, at finansieringsbetingelserne for en udvidelse af investeringerne har været ugunstige. Men disse forhold er jo ikke — om jeg så må sige — blevet os påtvunget af naturen eller andre højere kræfter. De er et resultat af en bevidst økonomisk politik, der ganske vist er blevet nødvendiggjort af hensynet til betalingsbalancen. Men de årsager, der har betinget den svage betalingsbalance, afhjælpes ikke ved, at staten overtager en større del af finansieringen af investeringerne, eftersom større statsfinansiering ikke som sådan kan give et større valutarisk spillerum for investeringsaktiviteten. Under disse givne omstændigheder vil en større statsfinansiering nødvendigvis blot medføre, at vilkårene for de investeringer, der finansieres over det frie kreditmarked, må gøres endnu strammere. Vi har jo set, hvilke resultater statens omfattende finansiering af boligbyggeriet har haft i så henseende. Man taler ganske vist hyppigt om, at der kan skabes større plads for en udvidet statsfinansiering af investeringerne ved en stærkere finanspolitisk begrænsning af forbruget. Det må være med en vis ret, at man nærer tvivl om det politiske realitetsgrundlag for dette synspunkt. I den senere tid har vi jo netop set folketinget gennem vedtagelsen af folkepensionen være ret stærkt optaget af at udvide forbruget på et område, hvor det efter social-politisk kyndiges opfattelse end ikke var særlig stærkt social-politisk motiveret.

Der består også en betydelig risiko for — hvad der bekræftes af hidtidig praksis for statens långivningsvirksomhed — at en udvidet statsfinansiering vil fremme økonomisk og valutarisk lidet effektive investeringer. Når staten optræder som långiver, er det jo som hovedregel sket på sådanne rente- og andre betingelser, at der herved fremmes investeringer, som ikke ville være rentable, hvis de skulle finansieres på de vilkår, som gælder på det frie kreditmarked. Skulle staten omvendt drive långivningsvirksomhed overfor de erhvervsmæssige investeringer på normale forretningsmæssige betingelser, turde en sådan virksomhed være overflødig, da denne allerede kan præsteres af det private bank- og kreditsystem, forudsat at der iøvrigt kan tilvejebringes de nødvendige betingelser for at føre en mere lempelig, investeringsfremmende almindelig kreditpolitik.

Hermed skal ikke være sagt, at der ikke for staten foreligger betydelige investeringsopgaver. Tværtimod er jeg af den opfattelse, at debatten om investerings- og finansieringsproblemerne i langt højere grad ville virke positivt befordrende, hvis man kunne nå frem til enighed om en klarere afgrænsning af de investeringsopgaver, som staten og kun staten kan løse. At der foreligger sådanne opgaver, er givet, og at deres løsning er af afgørende betydning for den økonomiske fremgang her i landet er ligeså givet. Der kan peges på investeringer i det offentlige trafiksystem, i energiforsyningsanlæg, i formål, som tjener uddannelse og forskning, samt også i formål, som ikke er af direkte produktiv art. Ikke alene må det være væsentligt at nå frem til en nærmere præcisering af disse opgaver, men også at få opstillet en tidsmæssig præference- eller prioritetsskala for disse opgavers løsning. I denne forbindelse ville det også være naturligt at søge staten frigjort fra de finansieringsopgaver, som normalt har påhvilet og ligeså godt eller mere effektivt kan løses på basis af det private kapitalmarked. Dette ville bringe os et godt stykke i retning af at tilvejebringe betingelserne for at føre en for de erhvervsmæssige investeringer mere befordrende penge- og kreditpolitik.

I den seneste tid har man været inde på at søge investeringerne fremmet ved at trække privat *udenlandsk kapital* her til landet. Bl. a. har regeringen jo som bekendt med dette formål for øje planlagt et propagandafelttog i U.S.A. Jeg mener, at det er ret problematisk, om man herved kan opnå noget af større betydning. Forbilledet er hentet i Holland, hvor der i årene efter krigen er blevet placeret betydelige udenlandske, først og fremmest amerikanske direkte investeringer. Det må imidlertid ikke overses, at dette blot har været en detalje i Hollands økonomiske politik i efterkrigsårene. Denne politik har konsekvent været lagt an på at opnå ligevægt på betalingsbalancen som en nødvendig forudsætning for at opretholde en høj og stigende aktivitet. Det er i kraft heraf lykkedes at opbygge og bevare en meget betydelig valutareserve, samtidig med at man har ført en udpræget ekspansiv produktions- og beskæftigelsespolitik, især befordret gennem en liberal kreditpolitik og en skattepolitik, der direkte har haft som mål at fremme industriens investeringer. De amerikanske investeringer har kun været en detalje indenfor disse rammer, uden hvilke denne detalje næppe havde kunnet gennemføres. Een svale gør imidlertid ingen sommer, hvorfor jeg ikke tror, at vi ved at efterligne hollænderne på dette ret isolerede punkt vil bidrage stort til at løse de foreliggende investeringsproblemer her i landet. Det turde derimod være langt mere afgørende at sætte ind på de områder, jeg her har anført.

*

Jeg har hidtil behandlet en række mere generelle betingelser for industriel ekspansion, betingelser, jeg imidlertid må anse for afgørende i den forstand,

at en indsats på mere isolerede områder ikke vil være i stand til at befordre den nødvendige og ønskværdige industrielle ekspansion, medmindre disse mere generelle, afgørende betingelser er opfyldt.

Betydningen af den indsats, der kan gøres på mere konkrete områder, bør dog på ingen måde negligeres. Jeg må indskrænke mig til at nævne nogle punkter, som jeg tillægger særlig vægt. Det er naturligvis afgørende, at industrien selv, de industrielle virksomheder og brancher, indenfor de muligheder, som er bestemt af de udefra givne betingelser, gør en stadig indsats for at tage nye produktions- og afsætningsmetoder i anvendelse med henblik på at opnå højere effektivitet og derved hæmme det opadgående pres, som vort omkostningsniveau næsten konstant er udsat for. Om vi hidtil har gjort, hvad vi kan i så henseende, er det vanskeligt at udtale sig om, da vi her bevæger os på områder, hvor indsatsen som sådan ikke lader sig måle. Den fremgang, der i de senere år har været i vor eksport, er dog i hvert fald et bevis på evne til at udnytte de afsætningsmuligheder, som udlandet i disse år frembyder. Dansk industri deltager også aktivt i det organiserede samarbejde, der for flere år siden blev indledt med henblik på at befordre produktiviteten indenfor industrien og andre erhverv. Jeg tænker her bl. a. på de bestræbelser, som udfoldes af Handelsministeriets Produktivitetsudvalg, og på det arbejde, der udføres indenfor industriens egne organisationer, f. eks. gennem Industriraadets rationaliseringskursus og eksportseminarer eller gennem Arbejdsgiverforeningens afdeling for Samfundskontakt og dennes kursusvirksomhed, men som det iøvrigt vil føre for vidt at gå ind på i denne forbindelse.

Vi har også i de senere år indenfor industriens kreds drøftet mulighederne for at fremme effektiviteten gennem en mere bevidst *struktur-rationalisering* af dansk industri, idet vi med strukturrationalisering tænker på et mere planmæssigt samarbejde på frivilligt grundlag mellem virksomhederne med henblik på at opnå en mere rationel udnyttelse af deres samlede kapacitet og produktions- og afsætningsapparat. En væsentlig hindring for fremskridt på dette område er en vel ikke uberettiget frygt hos virksomhederne for herved at blive underkastet en vidtgående og detaljeret kontrol fra Monopoltilsynet, da strukturrationalisering som regel nødvendiggør aftaler mellem de virksomheder, som deltager i en sådan omorganisation af en branches produktion, salg m. m.

Iøvrigt gælder det naturligvis i almindelighed, at monopollovgivningens administration øver vidtrækkende indflydelse på industriens ekspansionsmuligheder, hvad jeg vel ikke behøver at give nogen nærmere dokumentation for. Man vil måske i denne forbindelse anføre, at jeg nok før havde blik for lønniveauets betydning for omkostningsniveauet, men nu lukker øjnene for den andel, industriens egen indkomst har i omkostnings- og prisniveauet. Det gør jeg imidlertid ikke, men det må siges, at det er svært

at få øje på, at industriens indkomster skulle have den betydning for prisniveauet, som man fra forskellig side tillægger dem. Industriens aktieselskaber, som producerer en meget væsentlig andel af den samlede industriproduktion, hvis salgsværdi i 1954 beløb sig til 12½ milliard kr., havde i samme år et samlet overskud på 328 mill. kr. Heraf blev 180 mill. kr. eller betydeligt mere end halvdelen tilbageført til virksomhederne i form af henlæggelser, hvis nødvendige funktion jeg allerede har omtalt. Som udbytte til aktionærene blev udbetalt 121 mill. kr., og det må i betragtning af omsætningens værdi være vanskeligt at se, at disse udbytter skulle spille blot en nævneværdig betydning for prisniveauet. I forhold til aktiekapitalen udgjorde udbytterne gennemsnitlig kun 8½ pct. og i forhold til den samlede egenkapital kun ca. 4 pct., hvilket må ses på baggrund af, at det effektive renteniveau for absolut risikofri obligationer ligger på 6—7 pct. Aktieselskaberne er i det hele taget en bedre indtægtskilde for det offentlige, end de er det for aktionærene. Det samlede provenu af aktieselskabsbeskatningen, omfattende ikke blot industrielle, men samtlige aktieselskaber, udgjorde i 1954 390 mill. kr. mod et totalt udbytte til aktionærene på 301 mill. kr. I de senere år har der heller ikke på nogen måde været en tendens til stigning i overskud og udbytter. I forhold til den samlede egenkapital har overskudet siden 1949 varieret mellem 9,2 og 8,1 pct., hvilket er et lidt mindre niveau end før krigen. Udbytteprocenten har i samme årrække varieret mellem 7,1 og 8,0 pct. Aktieselskabsbeskatningen er i samme periode steget meget stærkt, idet det samlede provenu heraf i forhold til det samlede overskud udgjorde ca. 52 pct. i 1954 mod ca. 36 pct. i 1949. Jeg kan ikke se, at kendsgerningerne giver nogen som helst baggrund for det fra forskellig side hyppigt fremsatte krav om en skærpet anvendelse af monopol- og prislovgivningen overfor industrien, men må derimod anse det for givet, at skridt i denne retning kun kan hæmme den industrielle ekspansion. For uden en passende indtjening vil industrien afgjort ikke kunne følge med i investeringskapløbet med udlandet.

*

For industriens ekspansionsmuligheder er det videre af væsentlig betydning, at betingelserne for ungdommens *uddannelse* forbedres. Dette er en meget betydningsfuld form for investering i et land som Danmark, hvis internationale økonomiske stilling ikke hviler på naturgivne økonomiske ressourcer, men først og fremmest på kvaliteten af vor arbejdskraft taget i vid forstand. Indenfor visse områder af industrien, bl. a. områder af eksportmæssig betydning, har knapheden på faglært arbejdskraft i de senere år hyppigt hindret en større udnyttelse af foreliggende afsætningsmuligheder. Det må derfor hilses med tilfredshed, at den nye lærlingelov forøger de unges muligheder for en faguddannelse. Manglen på teknikere

må afhjælpes, og de bestående undervisningsanstalters muligheder for at dække det stigende behov for uddannelse må antageligt udvides. Udnyttelsen af atomenergien, industriens fortsatte automatisering og det almindelige tekniske fremskridt vil betinge et særligt behov for kvalificeret personel på en række nye felter.

Med hensyn til *forskningen* må vi ikke sakke agterud i forhold til andre lande, hvilket gælder både grundforskningen og den forskning, der tager et mere direkte teknisk og industrielt sigte. Her er så afgjort et område, hvor en øget indsats — både af det offentlige og af industrien selv — er påkrævet. En væsentlig betingelse for at muliggøre en øget industriel indsats på dette område vil være, at de betydelige omkostninger, som de enkelte industriers forskningsarbejde i stigende grad vil nødvendiggøre, må betragtes som løbende driftsudgifter, ganske på linie med f. eks. udgifterne til de faste anlægs vedligeholdelse.

Det, jeg her har haft lejlighed til at sige, kan måske sammenfattes på følgende måde:

Der foreligger almindelig enighed om, at en fortsat industriel ekspansion er en grundbetingelse for, at dette lands økonomiske fremtid kan forme sig i overensstemmelse med de ønsker og krav, befolkningen stiller med hensyn til udviklingen i beskæftigelse og levefod.

En betragtning af de senere års industrielle udvikling viser, at denne har været utilstrækkelig, og at dette først og fremmest skyldes den svigtende opfyldelse af en række afgørende betingelser, som dansk industri kun har ringe indflydelse på, men som mere eller mindre er bestemt af den generelle økonomiske politik.

Skal der blive større overensstemmelse mellem målsætning og virkelighed, er det derfor uomgængeligt nødvendigt, at den økonomiske politik ændres.

Det må være en minimumsbetingelse, at vor samlede handelspolitiske position ikke svækkes yderligere. Indrømmelser på dette område må ikke som hidtil være af eensidig karakter til skade for dansk industris produktionsvilkår.

Den indenlandske økonomiske politik må tilrettelægges først og fremmest med henblik på at tilvejebringe betingelser, der muliggør en ekspansion i de industrielle og iøvrigt i andre erhvervmæssige, valutaskabende investeringer. Vi må nødvendigvis erkende, at en ekspansion af investeringerne som ethvert andet ekspansionsproblem også er et valutaproblem. Det er derfor en forudsætning for at fremme investeringerne, at de indenlandske faktorer, der er afgørende for betalingsbalancens ligevægt — først og fremmest vor løn-, omkostnings- og prisudvikling — tillader at føre en kredit- og finanspolitik, hvis hovedproblem ikke er at trykke, men at fremme den økonomiske

aktivitet, herunder de industrielle investeringer. I denne forbindelse vil det være af meget væsentlig betydning, at vi i lighed med andre lande får gennemført sådanne ændringer i vort skattesystem, at dette virker fremmende på virksomhedernes økonomiske og finansielle evne til at forny, forbedre og udvide produktionsapparatet. Er disse forudsætninger opfyldt, vil det være overflødigt at søge de erhvervsmæssige investeringer fremmet gennem statsfinansiering, der iøvrigt medfører risiko for en lidet effektiv investeringsudvikling. Det er derimod af væsentlig betydning for den industrielle ekspansion, at staten løser en række investeringsopgaver, som nødvendigvis må påhvile offentlig indsats. Mulighederne herfor vil forøges, i det omfang staten letter sig for finansieringsopgaver, som normalt kan gennemføres på basis af det private kredit- og kapitalmarked, hvilket yderligere vil være et vigtigt bidrag til en højst påkrævet normalisering af dette vigtige område af vor økonomi.

Herudover er der en række enkeltområder, hvor såvel det offentlige som industriens virksomheders og organisationers indsats er af væsentlig betydning. Jeg har bl. a. nævnt Monopoltilsynets politik, uddannelsen af arbejdskraft og teknikere samt forskningen. Også her må foranstaltninger og bestræbelser i højere grad orienteres efter de krav, som en fortsat industriel ekspansion stiller.

Det, der er behov for, er generelt sagt *ikke* en industrivenlig økonomisk politik, d.v.s. *ikke* en politik, der gennem særindgreb favoriserer industrien i forhold til andre erhverv eller befolkningsgrupper. En sådan politik vil på længere sigt være uforenelig med opretholdelsen af et samfund, der hviler på økonomisk og politisk frihed. Derimod er der behov for en økonomisk politik, der i højere grad end hidtil favoriserer den af alle ansvarlige i dette land hyldede målsætning: at skabe en høj og stigende beskæftigelse for den arbejdsdygtige befolkning på et stadig mere produktivt grundlag for herigennem at tilvejebringe muligheder for en fortsat forbedring af hele befolkningens økonomiske og sociale vilkår i takt med den udvikling, der foregår i andre lande. Dette er kun muligt på basis af en voksende industri. Derfor må de her påpegede betingelser for en ekspansion af dansk industri søges opfyldt. Den tilbageholdenhed i kravene om en forøgelse af forbruget på kort sigt, som opfyldelsen af disse betingelser forudsætter, vil mere end opvejes af den velstandsforøgelse, som herved kan muliggøres for hele befolkningen på længere sigt.